

PROTESTY ROLNIKÓW

KTO MA RACJĘ?

Wstęp

W 2024 roku Europa stoi przed skomplikowanymi wyzwaniami w zakresie produkcji żywności, które wynikają z konfliktów interesów między tradycyjnym rolnictwem a nowoczesnymi wymogami ochrony środowiska, globalizacją rynków oraz rosnącym naciskiem wielkich korporacji na sektor rolny. Tło tych wyzwań stanowi szerokie spektrum problemów, od zmian klimatycznych po polityki handlowe, które bezpośrednio wpływają na życie i stabilność europejskich rolników. Protesty rolników, które rozprzestrzeniają się na terenie całej Unii Europejskiej, są odzwierciedleniem frustracji i niepokoju wobec tych zagadnień, w szczególności przepisów środowiskowych, podatkowych, i konkurencji z tanimi importami.

Podczas gdy wielkie korporacje odgrywają znaczącą rolę w kształtowaniu globalnego rynku żywności, małe gospodarstwa rolne znajdują się pod presją, walcząc o przetrwanie i możliwość konkurencji. Niemniej jednak, małe gospodarstwa mają niezastąpioną wartość dla zrównoważonej produkcji żywności, zachowania bioróżnorodności i ochrony dziedzictwa kulturowego krajobrazów rolniczych Europy.

Celem tego tekstu jest zbadanie złożonych problemów związanych z produkcją żywności w Europie, zwrócenie uwagi na zasadność protestów rolników oraz podkreślenie roli, jaką małe gospodarstwa mogą odgrywać w przeciwdziałaniu negatywnym wpływom dominacji wielkich korporacji. Analiza ta ma na celu nie tylko przedstawienie istniejących wyzwań, ale również zasugerowanie możliwych ścieżek wspierających zrównoważony rozwój rolnictwa w Europie, w taki sposób, aby harmonijnie łączyć tradycyjne metody upraw z nowoczesnymi wymaganiami ochrony środowiska i rynku.

W niniejszym tekście zostaną przedstawione nie tylko przyczyny i skutki aktualnych problemów, ale również przegląd strategii i rozwiązań, które mogą wspierać małe gospodarstwa, umacniając ich rolę w produkcji zdrowej, zrównoważonej żywności dla przyszłych pokoleń Europejczyków. Dzięki temu możliwe będzie nie tylko zmniejszenie konfliktów i napięć społecznych, ale również budowanie silniejszego, bardziej odporne systemu żywnościowego w Europie.

Kontekst problemu

W ostatnich latach rolnicy w całej Europie stanęli w obliczu szeregu wyzwań, które znacząco wpłynęły na ich zdolność do utrzymania rentowności i zrównoważonej produkcji. Główne przyczyny protestów rolników można przypisać trzem kluczowym obszarom: presji cenowej, regulacjom środowiskowym oraz konkurencji z importem.

Presja cenowa jest bezpośrednim wynikiem rosnących kosztów produkcji, takich jak energia, nawozy i transport, które często nie są proporcjonalnie rekompensowane w cenach rynkowych produktów rolnych. W połączeniu z politykami skupionymi na obniżaniu inflacji żywnościowej, wiele gospodarstw rolnych boryka się z trudnościami w pokryciu podstawowych kosztów operacyjnych.

Regulacje środowiskowe, choć konieczne dla ochrony zasobów naturalnych i zapewnienia długoterminowej zrównoważoności, stawiają przed rolnikami dodatkowe wyzwania. Wymogi takie jak konieczność pozostawienia części ziemi odłogiem, ograniczenia w zakresie stosowania pestycydów i nawozów, a także wdrażanie skomplikowanych procesów certyfikacji zwiększają obciążenie administracyjne i finansowe małych i średnich producentów.

Konkurencja z krajów, w których obowiązują mniej rygorystyczne standardy środowiskowe i socjalne, prowadzi do nieuczciwej konkurencji na rynku. Produkty przywożone z Ukrainy czy krajów bloku Mercosur, korzystające z ulg celnych i kwotowych, wywierają presję na europejskie ceny, jednocześnie nie spełniając standardów narzucanych unijnym rolnikom.

Wpływ wielkich korporacji na produkcję żywności objawia się w kilku wymiarach. Monopolizacja rynku przez duże koncerny agrochemiczne i spożywcze ogranicza różnorodność dostępnych na rynku nasion, produktów i technologii, co prowadzi do zaniku bioróżnorodności i uzależnienia rolników od drogich, opatentowanych rozwiązań. Taka dominacja wpływa negatywnie na lokalne gospodarki i małe gospodarstwa, które nie są w stanie konkurować z globalnymi gigantami pod względem skali produkcji czy ceny, zwiększając nierówności w dostępie do zasobów i rynków.

W rezultacie, europejski sektor rolny znajduje się na rozdrożu, gdzie konieczność adaptacji do zmieniających się realiów środowiskowych, ekonomicznych i społecznych jest równie pilna, co wyzwaniem. Rozwiązanie tych problemów wymaga holistycznego podejścia, które zrównoważy potrzeby środowiskowe, gospodarcze i społeczne, wspierając jednocześnie małe gospodarstwa w ich dążeniu do zrównoważonej produkcji żywności.

Rola i wyzwania małych gospodarstw

Małe gospodarstwa rolne stanowią kluczowy element przyszłości produkcji żywności, odgrywając niezastąpioną rolę w zachowaniu bioróżnorodności, podtrzymywaniu lokalnych ekosystemów i zapewnieniu bezpieczeństwa żywnościowego na poziomie lokalnym i globalnym. Ich unikalna wartość wynika z większej efektywności i produktywności na jednostkę powierzchni w porównaniu z dużymi przedsiębiorstwami rolnymi, a także z ich zdolności do pielęgnowania zróżnicowanych upraw, co jest kluczowe dla utrzymania genetycznej różnorodności roślin uprawnych.

Jednakże, w obliczu zmian klimatycznych, małe gospodarstwa napotykają na znaczne trudności. Zmiany w warunkach pogodowych, ekstremalne zjawiska takie jak susze czy powodzie, bezpośrednio wpływają na ich stabilność i produktywność. Małe gospodarstwa, często położone na mniej żyznych ziemiach lub w regionach bardziej narażonych na skutki zmian klimatycznych, są w szczególnie trudnej sytuacji, mając ograniczony dostęp do technologii i środków, które mogłyby pomóc im w adaptacji do nowych warunków.

Urbanizacja i globalizacja również stanowią wyzwanie dla małych gospodarstw. Rozwój obszarów miejskich często odbywa się kosztem gruntów rolnych, co ogranicza dostęp do ziemi i zwiększa jej cenę. Urbanizacja może również prowadzić do erozji tradycyjnych modeli rolnictwa i zaniku wiedzy lokalnej. Z kolei globalizacja otwiera rynki, ale jednocześnie naraża małe gospodarstwa na bezpośrednią konkurencję z dużymi korporacjami rolnymi, które mogą oferować produkty po niższych cenach, często kosztem jakości i zrównoważonego rozwoju.

Dodatkowo, małe gospodarstwa zmagają się z barierami w dostępie do rynku. Skomplikowane łańcuchy dostaw, wysokie standardy jakości wymagane przez duże sieci handlowe, a także ograniczony dostęp do informacji i technologii utrudniają im konkutowanie na równych warunkach. Jest to szczególnie widoczne w kontekście cyfryzacji rolnictwa, gdzie duże przedsiębiorstwa mogą skuteczniej wykorzystywać nowoczesne technologie do zwiększenia efektywności i redukcji kosztów.

Mimo tych wyzwań, małe gospodarstwa pozostają nieodzowne dla przyszłości zrównoważonej produkcji żywności. Ich zdolność do adaptacji, wiedza lokalna i zrównoważone praktyki rolnicze są kluczowe dla przejścia na bardziej zrównoważone systemy żywnościowe, które są odporne na zmiany klimatyczne i zdolne do zapewnienia zdrowej żywności dla rosnącej populacji światowej. Wymaga to jednak zdecydowanego wsparcia ze strony polityki, inwestycji w badania i rozwój, oraz inicjatyw promujących lokalne i zrównoważone podejście do rolnictwa.

Europejskie i międzynarodowe narzędzia wsparcia małych gospodarstw

Skuteczne wsparcie małych gospodarstw rolnych wymaga kompleksowego podejścia, które obejmuje nie tylko dostęp do finansowania, ale również do nowoczesnych technologii, edukacji oraz szkoleń. Różnorodne strategie i programy są wdrażane zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym, aby stworzyć bardziej zrównoważony i sprawiedliwy sektor rolny.

Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa (IFAD)

Dostęp do finansowania jest kluczowy dla małych gospodarstw, umożliwiając im inwestycje w nowe technologie, zakup ziemi czy poprawę infrastruktury. Programy takie jak te wspierane przez **Międzynarodowy Fundusz Rozwoju Rolnictwa (IFAD)** pokazują, jak mikrokredyty i niskooprocentowane pożyczki mogą umożliwić rolnikom rozwój ich działalności. IFAD pokazuje, że gdy małym gospodarstwom oferuje się odpowiednie wsparcie finansowe i doradcze, są one w stanie szybko rozwijać swoje przedsiębiorstwa, co przyczynia się do zwiększenia produkcji i dochodów.

Nowa Wspólna Polityka Rolna (WPR)

Nowoczesne technologie i szkolenia odgrywają równie ważną rolę, umożliwiając małym gospodarstwom zwiększenie efektywności i zrównoważenia produkcji. Inicjatywy takie jak doradztwo rolnicze, dostęp do nowoczesnych narzędzi i technik rolniczych, a także programy szkoleniowe dotyczące zarządzania zasobami naturalnymi i technik adaptacji do zmian klimatu są niezbędne dla wspierania małych gospodarstw w ich rozwoju.

“Od pola do stołu”

Inicjatywy na poziomie UE, takie jak strategia „**od pola do stołu**” i Wspólna Polityka Rolna (WPR) na lata 2023-2027, mają na celu nie tylko wspieranie zrównoważonego rolnictwa, ale również wzmacnianie pozycji małych gospodarstw. Strategia „od pola do stołu” koncentruje się na tworzeniu bardziej zrównoważonych systemów żywnościowych, promując praktyki rolnicze, które są korzystne dla środowiska, zwiększają bioróżnorodność i minimalizują marnotrawstwo żywności. WPR, z kolei, oferuje bezpośrednie wsparcie finansowe, programy rozwoju obszarów wiejskich oraz środki na modernizację gospodarstw, co jest kluczowe dla małych producentów.

Te strategie i programy są niezbędne do tworzenia warunków, które pozwalają małym gospodarstwom rolnym na przetrwanie i rozwój w coraz bardziej konkurencyjnym i zmieniającym się świecie. Poprzez integrację wsparcia finansowego, dostępu do wiedzy i nowoczesnych technologii, oraz korzystne ramy polityczne, można znacząco przyczynić się do wzmacniania roli małych gospodarstw w zrównoważonym rozwoju sektora rolnego na poziomie lokalnym, narodowym i europejskim.

Potencjalne rozwiązania i rekomendacje

W obliczu wyzwań, przed którymi stoją małe gospodarstwa i cały sektor zrównoważonej produkcji żywności, istnieje szereg propozycji politycznych i praktycznych rozwiązań, które mogą przyczynić się do poprawy obecnej sytuacji. Realizacja tych propozycji wymaga zaangażowania na wielu poziomach – od lokalnych wspólnot, przez rządy krajowe, po organizacje międzynarodowe.

1 Wspólna Polityka Rolna (WPR) na lata 2023-2027

1. Wzmocnienie polityk na rzecz małych gospodarstw: Kluczowym dokumentem, który może służyć jako fundament dla przyszłych działań, jest **Wspólna Polityka Rolna (WPR) na lata 2023-2027**. Ta polityka UE stawia sobie za cel nie tylko wsparcie finansowe rolników, ale także promocję zrównoważonych praktyk rolniczych, zwiększenie bioróżnorodności oraz adaptację do zmian klimatu. Proponuje się, aby jeszcze większy nacisk położyć na programy skierowane specjalnie na wsparcie małych gospodarstw, w tym na dostęp do finansowania, technologii oraz szkolenia w zakresie nowoczesnych, ekologicznych metod produkcji.

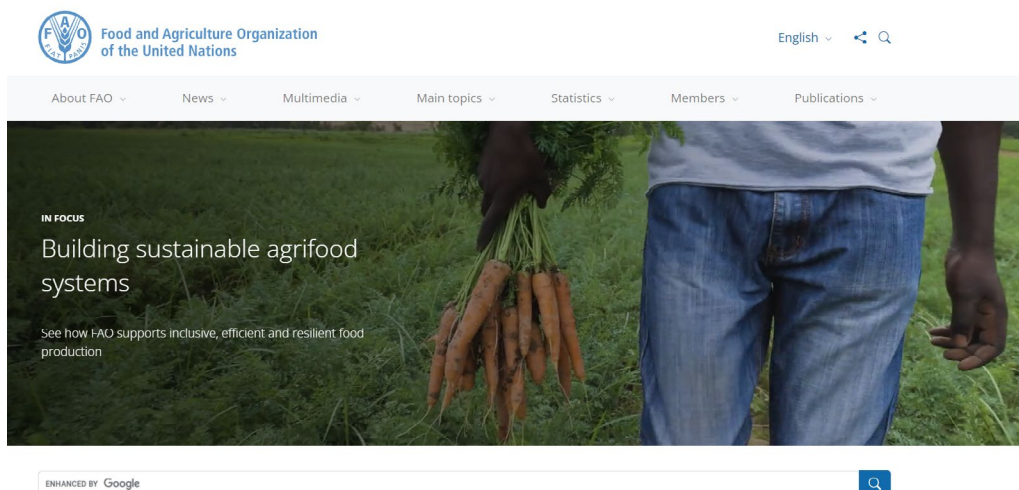
2 „Od pola do stołu”

2. Promocja lokalnej produkcji i konsumpcji: Inicjatywy takie jak strategia „**od pola do stołu**” mogą być rozwijane poprzez promowanie krótkich łańcuchów dostaw i lokalnych rynków, co pozwoli małym producentom na sprzedaż swoich produktów bezpośrednio konsumentom. Taki model wspiera nie tylko lokalną gospodarkę, ale także zmniejsza ślad węglowy związany z transportem żywności. Wsparcie dla rynków farmerskich, lokalnych kooperatyw oraz platform sprzedażowych online może być tu kluczowe.

3

Edukacja i świadomość konsumentów

3. Ważną rolę w kształtowaniu sprawiedliwego systemu żywnościowego odgrywają sami konsumenci. Edukacja na temat korzyści płynących z wyboru lokalnych produktów, zrównoważonej produkcji oraz wpływu konsumpcji na środowisko i społeczności lokalne może znacząco wpłynąć na zachowania zakupowe. Inicjatywy publiczne i kampanie informacyjne mogą przyczynić się do zwiększenia popytu na produkty pochodzące z małych gospodarstw.

**Organizacja Narodów Zjednoczonych ds.
Wyżywienia i Rolnictwa (FAO)**

4

4. Międzynarodowe współdziałanie i wsparcie: Organizacje międzynarodowe, takie jak Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), mogą odgrywać kluczową rolę w promowaniu międzynarodowych standardów i praktyk, które wspierają małe gospodarstwa i zrównoważoną produkcję żywności. Współpraca międzynarodowa może również ułatwić wymianę wiedzy, technologii oraz dobrych praktyk między krajami i regionami.

Podsumowanie

W ciągu tego tekstu zarysowaliśmy obraz europejskiego sektora rolnego 2024 roku, skupiając się na kluczowych wyzwaniach, przed którymi stoją małe gospodarstwa, oraz na potencjale, jaki reprezentują dla przyszłości zrównoważonej produkcji żywności. Przyczyny protestów rolników, takie jak presja cenowa, regulacje środowiskowe i konkurencja z importem, oraz wpływ wielkich korporacji na produkcję żywności, rysują obraz sektora w przełomowym momencie, który wymaga zdecydowanych działań i zmian.

Podkreśliliśmy rolę małych gospodarstw w zapewnianiu zrównoważonej produkcji żywności, ich zdolność do adaptacji i znaczenie dla lokalnych ekosystemów. Jednocześnie zwróciliśmy uwagę na wyzwania związane ze zmianami klimatycznymi, urbanizacją i globalizacją, które stawiają przed nimi dodatkowe bariery.

W odpowiedzi na te wyzwania, zaproponowaliśmy szereg rozwiązań i rekomendacji, w tym wzmocnienie polityk na rzecz małych gospodarstw, promocję lokalnej produkcji, edukację konsumentów, oraz międzynarodowe współdziałanie. Programy takie jak Wspólna Polityka Rolna i strategia „od pola do stołu” oferują ramy wspierające zrównoważony rozwój sektora, ale potrzebne są dodatkowe inicjatywy i zaangażowanie na wszystkich poziomach.

Wspieranie małych gospodarstw nie jest jedynie kwestią ekonomiczną czy ekologiczną, ale również społeczną – jest to inwestycja w przyszłość, która może zapewnić pokoleniom zdrową żywność, zrównoważone środowisko i silne, odporne społeczności lokalne. Dlatego też ważne jest kontynuowanie badań i działań na rzecz zrównoważonego rozwoju sektora rolnego, aby zbudować system żywnościowy, który będzie sprawiedliwy, wydajny i zrównoważony dla wszystkich jego uczestników.

Autorzy

Redakcja:

Petros Tovmasyan
Robert Kłosowski

Oprawa graficzna:

Anton Luzan

Wydawca:

Spółdzielnia Socjalna Zielona Stacja
Ul. O. Jana Siemińskiego 22, 44-100 Gliwice